

פרשת ואתחנן - נחמו

הליכות עולם לוי

(חבקוק ג' ו')

לעילוי נשמת ר' יהודה לוי ז"ל

זמן ר"ת	צאת השבת	חלוקת נרות	לוח אור החיים
21:05	20:11	19:21*	י-ם
21:02	20:09	19:19	ת"א
21:05	20:12	19:22	חיפה
21:02	20:09	19:19	ב"ש

* לנוהגים 40 דק': 19:01

נחמת ישראל

אלא שעתה צריך להבין מה ענין העונש הזה שלא יכנסו או לא יהיו בארצם, שזה הצד השווה בין העונש של משה לעונש של ישראל, משה נענש שלא יכנס לארץ ישראל נענשים שיגורשו מן הארץ, והדמיון ברור שניהם לא יהיו בארץ, אך מדוע, הלא הקב"ה מעניש את מידה כנגד מידה על מעשיו, א"כ משה ואהרן שחטאו במי מריבה, על שלא קידשו את שמו של ה' יתברך, מדוע שלא יכנסו לארץ, יותר היה נראה להענישם שינטל כוחם המיוחד, למשל משה יענש שתינטל ממנו הנבואה, ומאהרן הכהונה, שמכיון שמעלתם בתפקידכם אינכם ראויים לשמש בו עוד.

ואולם כאשר נתבונן במעלת הארץ נבין שגם כאן העונש הוא מידה כנגד מידה, והענין הוא שארץ ישראל היא מקור השראת הקדושה והשכינה בעולם, ורק בה נצטוונו לבנות את בית המקדש, וכמו שנאמר ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. וכיון שעל ידי מי הבאר הייתם יכולים להרבות את האמונה והקדושה בעולם ולא הרביתם, וכמו שנאמר (במדבר כ"ב) יֵעַן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי, לָכֵן לֹא תָבִיאוּ אֶת הַקֹּהֵל הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם, גם אתם לא תיכנסו לארץ הקדושה ולא תהנו מטובה הרוחני. ונראה שמפני כן משה כאשר מתחנן להכנס לארץ תחילה הוא משבח את ארץ ישראל ואומר אעברה נא ואראה את הארץ הטובה, הנה הטוב הזה והלבנון, שאחר שראה משה רבנו את העונש הבין את החטא ולכן שיבח את הארץ בטובתה הגשמית והרוחנית, שהנה הטוב זה ירושלים והלבנון זהו בית המקדש שהיה מלבין עוונותיהם של ישראל, שהם עיקר מקור הקדושה והשראת השכינה בעם ישראל.

וכמו כן אנו רואים את העונש החמור לעם ישראל שיגרש אותם הקב"ה מארצם, והיינו יכולים לחשוב שזה בכדי לשבור את רוחם, שבהיות האדם גולה ונודד מארצו וממולדתו, סר בטחונו ממנו, ונתון הוא לסכנות דרכים ושודדים, וגם ספק אם אומות אחרות יקבלו אותו בארצם, ויכול להיות מוטל ברעב ובצמא ובחוסר כל, שהגלות יש בה מכל הצרות. אך כאמור הקב"ה אינו מעניש אלא מידה כנגד מידה, וא"כ עונש הגלות ניתן באותה מידה שבה נהגו ישראל, והיא אתם לא חפצתם בהשראת השכינה וקדושת התורה המקדשת את האדם, א"כ גם לא תזכו להיות בארץ הנותנת לאדם קדושה עילאית, מי שאינו חפץ בקדושה היא בורחת ממנו.

אך כאמור כלל ישראל לעולם לא נזנח לנצח, וזאת נחמתנו שדוקא מתוך הפרשה בה אנו רואים את העונש למשה שלא יכנס לארץ ולעם ישראל את עונש הגלות, ומתוכם אנו למדים על כח התפילה המיוחד שניתן לכלל ישראל, שמשה רבנו מעיד שה' שומעו ומחל, והתורה מעידה שה' (ד' ל"א) בָּצַר לָךְ וּמִצְאוֹף פֶּלֶא הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּצִמְרֵית הַיָּמִים וְשִׁבְתָּ עַד ה' אֶלְקֵיךָ וְשִׁמְעָתָּ בְּקוֹלִי. פי אל רחום ה' אֶלְקֵיךָ לא יִרְפֶּךָ וְלֹא יִשְׁחָתְּךָ וְלֹא יִשְׁפַח אֶת בְּרִית אֲבֹתֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָכֶם. ואם למשה נשבע שלא יכנס לארץ, הרי לישראל נשבע שמעולם לא ישכח את הברית אשר כרת עם האבות על הארץ. ויהי רצון שזוכה בתשעה באב לעשות תשובה ולעורר בכח תפילותינו ובכיותינו רחמי האל ובה לציון גואל.

פרשת ואתחנן תבוא תמיד אחר תשעה באב, ועימה תבוא הפרשת נחמו, שבה נקרא על נחמת ירושלים, ולכאורה בפרשתנו אנו קוראים על הגלות ולא על הנחמה, אם זה משה רבנו שלא נכנס לארץ ואם זה של ישראל שמגורשים מארצם, ובכדי להבין את הקשר בין השנים ואיך מתוך העונש והגלות אנו מוצאים נחמה, בס"ד נתבונן מעט בפרשה.

הנה בתחילת הפרשה מספר משה רבנו על תחנוניו הרבים שהתחנן לפני ה' יתברך לבטל את הגזירה הנוראה, אך ללא הועיל, הגזירה נגזרה ומשה רבנו איננו נכנס אל הארץ, רק הורשה לראות אותה מרחוק, וְרָאָה בְּעֵינָיֶךָ פִּי לֹא תַעֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה, והנה דברים אלו גורמים לרפיון גדול אצל האדם בעבודת ה', שיכול לומר ומה משה רבנו עבד ה' עם כל מעשיו וצדקותיו נענש, מה נאמר אנחנו, וכמו שבאמת אומר הקב"ה למשה לחזק ולאמץ את ידיו של יהושע ופירש רש"י: שלא ירך לבו לומר כשם שנענש רבי עליהם כך סופו ליענש עליהם. ע"כ. ובפרט בענין התפילה יכול לומר האדם אם משה רבנו נאמן ביתו של ה' לא נענה בתפילתו, מי אני ומה חיי שאענה בתפילתי, וא"כ לכאורה ראוי היה שלא לומר דברים אלו שלא לרפות ידי היחיד וידי הכלל, אבל מדברי רבותינו נראה שדוקא בזה מצא משה מקום לעודד את בני ישראל וכמו שאומר להם (ג' כ"ט) וַיִּשָּׁב בְּנֵי־אִיִּם מִן הַיַּרְדֵּן וַיִּתְּנוּ אֹזֶן לַיהוָה וַיִּפְרֹשׁ רַש"י: ונצמדתם לעבודת כוכבים אעפ"כ ועתה ישראל שמע אל החקים, והכל מחול לך, ואני לא זכיתי למחול לי. עכ"ל. ובודאי כונת משה רבנו למחילה שיש בה כפרה גמורה המחזירה את האדם למצבו קודם החטא, ועל כך הוא אומר שלו לא נמחל שהרי אינו נכנס לארץ, ואילו לישראל נמחל שהם נכנסים לארץ.

ובאמת שענין זה שהקב"ה מוחל לישראל ושומע לתפילתם מפורש הוא בפרשתנו, שכן בהמשך הפרשה התורה מתארת את הזמן בו יתיישנו ישראל ויחטאו וכתוצאה מחטאם גרש יגרשם הקב"ה מארצו, ושם בגולה יהיו למאכולת העמים, אבל מבטיחה התורה, וּבִקְשַׁתְּם מִשָּׁם אֶת ה' אֶלְקֵיךָ וּמִצְאָתָּהּ פִּי תִדְרֹשׁוּ וְכָל לִבְכָךְ וְכָל נַפְשְׁךָ, והרי לנו שבכח התפילה יגאלו ישראל, רק אם יבקשו וידרשו את ה' בכל לבבם ובכל נפשם. אלא שצריך להבין מה ההבדל, מדוע זכו ישראל שהקב"ה ימחל להם, ואילו משה נאמן ביתו של ה' איש האלוקים לא זכה.

ונראה לבאר את השוני שבין משה רבנו לעם ישראל, והוא שמשה רבנו הוא אדם פרטי ויכול הקב"ה לא למחול ולהענישו, ואילו כלל ישראל יש להם הבטחה שלעולם לא יזנח אותם הקב"ה ותמיד תמיד יקבל את תשובתם ואת תפילתם. ונבאר יותר, הקב"ה ברא את עולמו עבור עם ישראל, וגם כל הצדיקים והחסידים שישנם בעולם, העמידם הקב"ה בכדי שינהיגו את עם ישראל, ונמצא שכל כוחו של משה רבנו הוא מן הדור ובעבור הדור, ולכן תפילתו הגם שהיא מעולה וגדולה אך כיון שהיא בעבור עצמו, דוחה אותה הקב"ה, ולעומת זאת תפילה עבור כלל ישראל, או שבאה מכלל ישראל אין הקב"ה מואס בה, ואפילו שאינם צדיקים כמשה רבנו, שהכל נברא בעבור כלל עם ישראל.

טעון גניזה | נא לא לקרוא בשעת התפילה וקריאת התורה!

להצלחת חן בת רחל

הליכות והלכות

אל תיקרי הליכות אלא הלכות (נידה ע"ג.)

הנהגות זכר לחורבן הבית

א. משחרב הבית תקנו שבכל דבר שמחה שיהיה בה זכר לחורבן הבית (טור ס' תק"ס), וסמך לדבר (תהלים קל"ו) אם לא אעלה את ירושלים על ראש שקמתי, ובפרט כאשר האדם בונה את ביתו, צריך הוא להרגיש בחורבן בית המקדש המקודש לה' יתברך, שבית ה' חרב והוא בונה את ביתו, ומעין מה שאמר דוד המלך ע"ה (שמואל ב' ז' ב') רצה נא אנכי יושב בבית ארזים ונארוץ האלקים ישב בתוך הנרעה, וכיום הדבר חמור יותר שאינו בתוך היריעה אלא הבית חרב לגמרי שועלים הילכו בו, ולכן תיקנו חכמים לעשות זכר לחורבן בבנין ביתו, ורבים אינם שמים על לב הלכות אלו, וכבר כתב בספר שערי תשובה (ס' תק"ס ס"א) שבדורות אלו יצאו להקל והקילו וחזרו והקילו עד שכמעט נשכח מלב ואין להם על מה להשען.

ב. נחלקו הראשונים בדברי הגמרא (ב"ב ס:): האם מותר אחר החורבן לבנות בנין מסויד ומכויר דהיינו מצויר במיני צבעים על הכתלים, דעת הטור (שם) שמותר ובלבד שישאיר אמה על אמה כנגד הפתח בלא סיד, ואולם דעת הרמב"ם (פ"ה מתענית ה"י) שאסור אלא טח ביתו בטיט וסד בסיד בלבד, וגם משייר מקום אמה על אמה כנגד הפתח בלא סיד. ובשו"ע (ס' תק"ס ס"א) פסק כדברי הרמב"ם והרמ"א לא חלק על דבריו, אולם בדרכי משה כתב שמנהגם כדברי הטור, וכ"כ אחרונים רבים (מ"א ס"ק א' ואחריו נמשכו רבים). [ואמנם כן נהגו כיום כולם שבונים בנינים וצובעים ומיפים הכתלים בצבעים נאים ובכל מיני נוי והדר, אבל קשה לומר שנהגו להקל כדברי הטור, שאפשר שסמכו להקל שאין הם בונים אלא קונים ממי שכבר בנאו, שבאופן כזה מותר וכמו שיבואר בסמוך, ולכן העושה כדברי השו"ע אשריו והרי זה משובח, ובפרט הספרדים שכלל לא ברור מה היה מנהגם הקדמון בזה, ומדברי החזו"ע (ד' תעניות, עמ' תכ"ט) משמע שגם כיום ההלכה היא כדברי השו"ע וצריכים להזהר בזה, אך ממה שכתב לעיל (עמ' קס"ז) לאסור לצייר ולכיר את ביתו בתשעת הימים נראה שבשאר הימים מותר. וצ"ע].

ג. הקונה בית מסויד ומכויר, הרי זה בחזקתו ואין מחייבים אותו לקלוף ככותלים. (ב"ב ס:). ומדברי התוספות (שם ד"ה נפלה) נראה שמדובר שנבנה בהיתר בזמן שבית המקדש היה קיים, ולכן אין חייב לקלוף את הצבע ממנו, וא"כ אין הלכה זו לימינו כלל, שאין לנו בתים מזמן בית המקדש, וא"כ הקונה בית צבוע חייב לקלוף את הצבע. ואולם מדברי הרמב"ם ושו"ע (שם) שהביאו הלכה זו, משמע שהלכה זו נוהגת אף בימינו, והב"ח (ס"ק ב') והמ"א (ס"ק ד') העמידו שקנה את הבית מגוי, וא"כ לדבריהם אם קנה מיישראל בימינו חייב לקלוף את הצבע מהקירות. ואולם פשוט הגמרא נראה שמדובר בכל אופן בין שקנה בזמן המקדש ובין בזמן הזה, בין מגוי בין מיישראל, שהרי לא חילקה בדבר, והטעם שלא גזרו חכמים אלא דוקא על הבונה שעשה באיסור ולא על הקונה, וכ"כ במפורש הרדב"ז (ח"ב ס' תר"מ), וכן נראה דעת הרמב"ם והשו"ע שאם לא כן היו צריכים לפרש דבריהם שמדובר שקנה מגוי, וא"כ יש להקל כיום למי שקונה דירה, אפילו שקונה מיישראל, לסמוך על הטעם הזה ולהשאיר צבועה. [ורבים סומכים על כך גם לענין

ד. עוד אומרת הגמרא (שם) בית זה שסיידו וצבעו אותו אם נפל אין בונים אותו. והיינו שיכול לבנות את הכותל אך אין צובעים אותו כמות שהיה, ולהרמב"ם והשו"ע חייב לסוד אותו בסיד בלבד וגם להשאיר בו אמה על אמה בלא סיד, ולהטור יכול לצבוע כמות שהיה ורק שיניח בו אמה על אמה בלא סיד. וכיום הלכה זו מצויה במי שקנה דירה בנויה כבר ומשפץ אותה, או שברבות הימים החליט לשפץ את ביתו, שלדעת הרמב"ם והשו"ע אסור לו לצבוע, רק לסייד ולהשאיר אמה על אמה בלא סיד, ולדעת הטור מותר גם לצבוע ובלבד שיניח אמה על אמה בלא סיד.

ז. יש לדון לדעת הרמב"ם והשו"ע אם מותר לעשות טפטים בבית, שמצד אחד הקיר אינו מצויר, אך מצד שני התוספות מחוברות לקיר ומיפות אותו הרבה יותר ממיני צבעונים, והמנהג להקל בזה, אך דע שגם לדעת הטור אפילו אם כיסה את כל ביתו בטפטים צריך להשאיר אמה על אמה קיר מגולה בלא סיד (חזו"ע עמ' ת"ל).

ח. בבית הכנסת ישנה מחלוקת אחרונים האם צריך להשאיר אמה על אמה, שהמ"א (ס"ק ב') כתב בפשיטות שמותר, ובפמ"ג (שם) הוסיף שהוא הדין לבית המדרש. אולם בשו"ת יוסף אומץ (יופא, ס' תתצ"ב) הזכיר בפשטות שהיה מנהגם להניח בבית הכנסת אמה על אמה. וכן כתב מרוטנבורג (לבו, ס' של"ג) שהסד בית הכנסת בסיד, נראה שצריך להניח אמה על אמה, ובית הכנסת צריך יותר היכר שבני אדם רגילין לבוא שם תדיר. [וציין אליו בספר דעת תורה (אות ב') והניח דברי המ"א בצ"ע, וכיון שמדברי אחד הראשונים מצאנו שמחמיר בדבר א"כ בודאי שלראשונים שומעים, וצריך להחמיר בזה. וכך נראה דעת הרב בחזו"ע (שם) ולפי"ז יש לדון שאולי לדעת הרמב"ם והשו"ע יהיה אסור לצייר ולכיר בית הכנסת, שהרי לשיטתם גם זה אסור מפני החורבן, וצ"ע].

ו. השוכר בית אינו חייב להניח אמה על אמה, שכבר למדנו שאפילו הקונה בית בנוי, אינו חייב וכ"ש השוכר בית שאינו שלו כלל, ואולם אם יכול יעיר למוסר אוזנו של בעל הדירה שטוב לקיים תקנת חכמים ולהניח אמה על אמה ושבזכות זה יתקיים בו דברי הגר"ח פלאג"י בשם אביו, בספרו מועד לכל חי (ס' י' אות צ"ה) שהיה בדוק אצלו, שכל בית שיש בו אמה על אמה כשיעור נגד הפתח כדינו, ומראה הלבנים נראה מטיט, אז אותו הבית נכון עד העולם וכל הדרים עליה. ה' יזכנו.